

Формування інформаційної культури користувачів як важлива складова діяльності бібліотеки закладу вищої освіти

Розглянуто коло проблем з теоретичних засад інформаційної культури та практичного досвіду її формування в бібліотеках закладів вищої освіти. Репрезентовано 2-ге видання навчального посібника «Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід», який висвітлює роботу наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету в цьому напрямі.

Постановка проблеми. В умовах інформатизації суспільства досить актуальною є проблема формування інформаційної культури, як самостійного наукового напрямку, якою сьогодні займаються вчені та фахівці з різних галузей знань. Зокрема, ця проблематика широко розглядається у працях таких науковців як Г. Швецова-Водка, Н. Кушнарченко, Н. Гендіна, Н. Джинчарадзе, В. Безпалько, Р. Вільямс, Д. Джонассен, В. Зінченко, Ю. Зубов, А. Єршов, В. Латишев, Є. Медведєва, В. Морозов, В. Михайловський, М. Сараф, А. Суханов, Н. Талізін, Н. Угринович, А. Урсул, В. Шолохович та ін. На їх думку, інформаційна культура є показником не тільки загальної, а й професійної культури, одним із важливих чинників розвитку особистості.

Його сформульовано Н. Гендіною. *Інформаційна культура* – одна зі складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду і системи знань, умінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій. Вона є найважливішим чинником успішної професійної та непрофесійної діяльності, а також соціальної захищеності особистості в інформаційному суспільстві [3].

Питання ефективного використання інформації в сучасному суспільстві актуалізувало потребу у з'ясуванні змісту і значення інформаційної культури особистості, від якої залежать базові знання та вміння майбутніх фахівців у сфері пошуку і семантичного опрацювання інформації, а також рівень культури її споживання. Інформаційна культура є показником рівня

Світлана Грипич,
директор, доцент

Людмила Буравкова,
головний бібліотекар

Наукова бібліотека
Рівненського
державного
гуманітарного
університету

¹ Грипич С. Н. Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід : навч. посіб. / С. Н. Грипич, Л. М. Буравкова ; за заг. ред. С. Н. Грипич. – 2-ге вид., допов. – К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. – 344 с.

розвитку особистості, її освіченості, грамотності. Без своєчасного і повного забезпечення необхідною інформацією, вміння швидко, якісно й адекватно її сприймати, зберігати, опрацювати, використовувати й передавати, ефективно функціонувати й розвиватися не може жодна сфера діяльності людини. У сучасному соціумі інформаційна взаємодія між людьми відбувається у формі різних соціальних відносин, зумовлених діяльністю, рівнем освіти та іншими чинниками. Однак, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зростання обсягу інформаційних потоків, підвищення вимог до рівня освіченості людини – все більше актуалізують потребу у знаннях і вміннях, адекватних суспільним вимогам, особливо це стосується здатності опрацювати інформацію. Саме від навичок її отримання, обробки та використання залежить рівень інформаційної культури особистості. Зі свого боку, інформаційна культура закладає фундамент успішної життєздатності особистості, її самовираження та інтелектуального розвитку, реалізації власного потенціалу [8]. Отже, інформаційна культура визначає культурний рівень сучасної людини, а також відображає її активну творчу діяльність і, власне, розвиток її як суб'єкта. Інформаційна культура передбачає вміння володіти певними знаннями та відповідно вміти їх застосовувати в обраній сфері, а також розширювати і поглиблювати.

Мета статті – розглянути особливості інформаційної культури користувачів у контексті інформаційного середовища бібліотеки закладу вищої освіти (ЗВО).

Виклад основного матеріалу. Інформаційне суспільство ставить перед вищою освітою завдання підготовки фахівців, здатних до самоосвіти й саморозвитку, вільного визначення себе у професії та володіння різними методами опрацювання інформації, яка є головною та невід'ємною складовою багатьох видів діяльності. Тому

формування інформаційної компетентності студентів є важливим завданням освітнього процесу [1]. Інформаційна культура особистості характеризується знанневими (операційними), поведінковими (практико-діяльними) і ціннісно-орієнтованими аспектами. Уміння знаходити й використовувати потрібну інформацію – важливий елемент вищої освіти. Майбутні фахівці мають бути готовими до роботи в умовах постійного накопичення знань, інформації. Тому у процесі їх підготовки необхідно сформувати такі навички роботи, що відповідатимуть сучасному рівню інформатизації та дозволять швидко засвоювати нові знання [5]. Інформаційне середовище будь-якого закладу вищої освіти створює його бібліотека. Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (НБ РДГУ) як важливий структурний підрозділ університету, рівняється на кращий досвід українських та зарубіжних бібліотек закладів вищої освіти та спрямовує свою діяльність на виконання всіх стратегічних освітніх, наукових завдань у контексті європейських вимог та відповідно до загальних тенденцій реформування вищої освіти України [6]. Наукова бібліотека РДГУ має великий досвід з формування інформаційної культури, що сприяє розвитку інформаційного стилю мислення, підвищує інформаційну компетентність, знайомить із сучасними засобами, методами й технологіями інформаційної діяльності. Ця робота проводиться з використанням різноманітних форм і методів бібліотечного, бібліографічного та інформаційного обслуговування. Їй притаманні такі риси, як плановість, систематичність, диференційованість. При цьому беруться до уваги специфіка факультетів і спеціальностей, вимоги навчальних планів і програм, тематика наукових досліджень, можливості ресурсної бази бібліотеки тощо. Формуванню інформаційної культури користувачів сприяють усні, наочні, індивідуальні, групові, масові форми та методи роботи.

Особливо актуальною ця діяльність є сьогодні, коли бібліотека скеровує свої зусилля на виконання вимог і завдань відповідно до загальних тенденцій реформування вищої освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. І, в першу чергу, це пов'язано з формуванням та регуляцією інформаційних потоків для адресного забезпечення групових та індивідуальних особистісних потреб користувачів бібліотеки на всіх етапах навчального, наукового і виховного процесів університету.

На формування інформаційної культури користувачів спрямована науково-бібліографічна діяльність бібліотеки університету, що ґрунтується на підготовці та випуску науково-допоміжних, рекомендаційних, поточних, ретроспективних, тематичних, персональних бібліографічних покажчиків, інформаційно-методичних посібників, що видані друком та представлені в електронному вигляді. Серед них:

- бібліографічний посібник «Сторінками історії: Рівненський державний гуманітарний університет у книгах та періодичних виданнях (1940–2015)»;
- багатотомний біобібліографічний посібник «РДГУ в персоналіях» (Науковий літопис, Т. 1, Т. 2);
- бібліографічний довідник «Науковці РДГУ» (Т. 1 – «А–Г»);
- монографія «Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (1940–2015)»;
- навчальний посібник «Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід» (1-е видання);
- серії біобібліографічних покажчиків: «Академіки, доктори наук, професори РДГУ», «Діячі культури та мистецтв РДГУ»;
- щорічники «Друковані праці Рівненського державного гуманітарного університету» (2005–2015 рр.) та «Наукові праці Рівненського державного гуманітарного університету («Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: наукові записки Рівненського державного

гуманітарного університету» (5 випусків);

- тематичні покажчики серій: «Педагогічна інноватика», «Педагогічна», «Психологічна» та «Культурологічна»;

- серія «Нові надходження літератури за галузями знань»;

- серія «Інформаційно-методичне забезпечення навчальних дисциплін кафедр фондами наукової бібліотеки РДГУ»;

- серія «Електронна бібліотека»;

- щорічники «Періодичні видання наукової бібліотеки РДГУ» та ін.

Здійснюючи інформаційний супровід міжнародних, всеукраїнських наукових конференцій, семінарів, що організовує РДГУ, створюються науково-допоміжні та рекомендаційні покажчики літератури за тематикою цих наукових заходів. Вміння використовувати бібліографічні покажчики та довідковий апарат до них (тобто допоміжні покажчики: іменні, предметні тощо), які ще більше підсилюють їх пошукові та інформаційні можливості, є одним із показників інформаційної культури користувачів. Значну роль у забезпеченні наукової та навчально-виховної діяльності університету відіграють електронні інформаційні ресурси бібліотеки, які є невід'ємною частиною інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування (ДБО) користувачів. З метою ефективного сприяння навчальному процесу, дистанційній освіті, самоосвіті та науковій діяльності формуються власні електронні ресурси: бібліографічні, повнотекстові та реферативні бази даних. Найбільшою за кількістю інформації бібліографічною базою даних є електронний каталог (ЕК). Він складається із бібліографічних описів книг, брошур, компакт-дисків, статей із журналів та збірників. Для повного розкриття інформаційних ресурсів в електронному каталозі здійснена ретронверсія фонду. Всі перераховані інформаційні джерела ЕК структуруються у такі бази даних :

- наукових праць викладачів РДГУ (відображає книги, статті зі збірників та журналів);

- дисертацій, що захищені в РДГУ та зберігаються в науковій бібліотеці університету;

- авторефератів дисертацій, які надходять до наукової бібліотеки;

- періодичних видань;

- рідкісних та цінних видань;

- видань іноземними мовами;

- книгозабезпечення навчального процесу університету;

- електронних документів із фонду наукової бібліотеки РДГУ (CD, DVD).

За допомогою ЕК та всіх наявних баз даних користувачі отримують різноманітні бібліографічні довідки (в тому числі й письмові) та консультації щодо підбору літератури до кваліфікаційних наукових робіт.

В умовах сучасного інформаційного суспільства прискорених обертів набуває розвиток потоку електронних ресурсів. Тому, чільне місце в інформаційному супроводі навчального та наукового процесів займають *повнотекстові бази даних*, серед яких і видання, створені науковою бібліотекою університету. Зокрема, це повні тексти бібліографічних та біобібліографічних покажчиків, інформаційно-методичних, практичних посібників та інших видань. Наукова бібліотека формує фонд електронних документів на компакт-дисках (навчальні, навчально-методичні видання, збірники наукових праць, в тому числі і викладачів РДГУ). Особливе місце у формуванні інформаційної культури займають реферативні бази даних. Реферативна інформація є загальноприйнятою нормою обміну науковими досягненнями та засобом спілкування науковців в усьому світі. Тому наукова бібліотека РДГУ є учасником загальнодержавного наукового проекту «Україніка наукова», мета якого – створення національної системи реферування місцевої регіональної наукової літератури.

В рамках цього проекту бібліотека як учасник корпоративної наукової співпраці з бібліотеками ЗВО, Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (керівник проекту), на запрошення Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, здійснює реферування фахових збірників наукових праць РДГУ «Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти», «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку», «Психологія: реальність і перспективи» та «Інноватика у вихованні». Опрацьована інформація знаходить своє відображення у реферативній базі даних, а також в Українському реферативному журналі «Джерело», а саме, в його 3-й серії «Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво». Оскільки бібліотека в цьому науковому проекті подає реферати статей не лише українською, а й російською та англійською мовами, то світова наукова спільнота через мережу Інтернет має можливість знайомитись із рефератами статей науковців університету. Ця інформація спонукає користувачів до детальнішого знайомства з науковими першоджерелами [9].

З метою представлення результатів української науки та освіти у світовому академічному товаристві, забезпеченні доступу студентів та молодих науковців до світових досліджень, наукова бібліотека РДГУ працює над створенням Інституційного репозитарію на базі програмного забезпечення EPrints, що вільно розповсюджується під ліцензією GVN, програма якого розроблена в університеті Саутгемптона і є однією із найпоширеніших платформ для організації репозитаріїв.

Враховуючи, що для кожного науковця актуальним є питання наукометрії, сьогодні вчені університету мають можливість користуватися продуктом інформаційних систем та баз даних Elsevier, міжнародною наукометричною базою даних Scopus. Перелік назв та електронні адреси міжнародних

наукометричних баз даних і систем, за допомогою яких можна визначити індекс власних наукових цитувань, розміщені на сайті наукової бібліотеки РДГУ. Для ознайомлення викладачів університету з міжнародними наукометричними базами даних, міжнародними стилями цитувань та посилань у наукових роботах в рамках циклу «Наукові комунікації» бібліотека проводить інформаційно-консультативні семінари-практикуми «Наукометричні та бібліографічні бази даних», інформаційно-консультативні лекторії «Інституційний репозитарій як засіб підтримки розвитку науково-освітнього середовища ЗВО», інформаційно-бібліографічні платформи «Міжнародні стилі оформлення наукових публікацій», де наочно демонструються методики, схеми пошуку, визначення індексу цитувань друкованих видань викладачів РДГУ та ін.

Сьогодні інформаційно-пошукові системи наукової бібліотеки РДГУ неможливо уявити без власного веб-сайту (www.library.rshu.edu.ua). На сайті бібліотеки розміщена інформація про її історію, ресурсні та сервісні можливості тощо. В контенті веб-сайту, в першу чергу, представлені електронний каталог (ЕК), бібліографічні, реферативні та повнотекстові бази даних. Також до послуг користувачів віртуальні тематичні виставки з анотаціями до представлених видань, а «Інформаційний бібліокур'єр» сайту знайомить із новими надходженнями літератури. З метою використання ефективних схем пошуку необхідної інформації на сайті створено «Інформаційний навігатор». Він містить корисні посилання на повні тексти книг, журналів, наукових статей, які надаються у відкритому доступі Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського та ін. Бібліотека також підтримує свою сторінку на загальноуніверситетському сайті (www.rshu.edu.ua).

Відповідно до потреб навчального і наукового процесів, що зазнають постійних змін, наукова бібліотека шукає шляхи доступу

до інформаційних ресурсів через впровадження інноваційних форм та методів роботи. Сьогодні тут діють центри психолого-педагогічної інформації, молодого дослідника, правової інформації, в рамках яких здійснюються різноманітні інформаційні заходи, спрямовані на реалізацію завдань навчального, наукового і виховного процесів усіма доступними формами, методами, засобами й ресурсами. Серед них – виставки, аналітичні огляди літератури, відповідні бібліографічні видання, створені університетською бібліотекою. Значна частина інформації, призначена для центрів, розміщується на сайті наукової бібліотеки (www.library.rshu.edu.ua), в меню якого для них передбачені спеціальні поля. Їх змістовне наповнення включає віртуальні виставки та презентації, нові надходження літератури, корисні інтернет-посилання, новини, анонси та ін. Центр психолого-педагогічної інформації є осередком координації інформації з питань педагогіки та психології з певними завданнями, функціями та напрямками діяльності. До його компетенції віднесено інформаційно-бібліографічний сервіс, що забезпечує якісне та оперативне обслуговування користувачів. Вирішення цих завдань бібліотека здійснює в єдиному комплексі з кафедрами, що входять до складу Інституту педагогіки та психології РДГУ, іншими структурними підрозділами університету. З метою розширення доступу до інформації правового характеру, створення умов для розвитку правосвідомості, формування правової культури та удосконалення процесів обслуговування користувачів ресурсами з питань правознавства на основі використання як традиційних, так і новітніх бібліографічно-інформаційних технологій діє Центр правової інформації. Функції та завдання центру полягають у комплексі послуг із надання допомоги користувачам бібліотеки у використанні правових інформаційних ресурсів. Бібліотека не лише розробляє власні електронні джере-

ла, але й використовує інформацію різноманітних державних, освітніх, наукових установ, громадських організацій, що може бути корисною в навчальному, науковому та управлінському процесах університету. Враховуючи запити користувачів бібліотеки на оперативну законодавчу та нормативно-правову інформацію, використовується юридична інформаційно-пошукова система «Консультант». Базою даних системи є сукупність повних текстів законодавчих, нормативно-правових, розпорядчих документів органів державної влади України, міжнародних договорів, документів регіонального законодавства тощо. Названа ІПС надає можливість доступу до всіх опублікованих та неопублікованих документів зі змінами, доповненнями та забезпечує зручний контекстовий пошук, оскільки має потужний пошуковий апарат, різноманітні засоби відображення документів та щоденно поповнюється новою інформацією [15].

Сьогодні висуває нові вимоги до вищої освіти, до наукової компетентності фахівця – людини, яка творчо мислить, свідомо орієнтується в інформаційному та науковому просторі, самостійно опановуючи світоглядні парадигми. Науково-дослідна діяльність у вищій школі становить систему, яка передбачає формування умінь у студентів, молодих науковців аналізувати науково-педагогічну літературу, висвітлювати результати науково-теоретичних пошуків у науково-дослідних роботах. Бібліотека спрямовує свою діяльність на допомогу в науково-дослідній роботі університету. Інформаційний центр молодого дослідника (викладача, студента) у структурі наукової бібліотеки РДГУ створено як комплекс функцій, завдань, методів і технологій, що сприяє розвитку науки, проведенню наукових досліджень в університеті. Одним з основних напрямів його діяльності є формування основ інформаційної культури користувачів, пізнавальної самостійності (відповідно до

категорій користувачів та рівня їх підготовки), що визначається вмінням формулювати свої потреби в інформації, навичками ефективно здійснювати її пошук, оцінювати та використовувати.

Формування інформаційної культури студентів починається з перших днів навчання у ЗВО. Традиційно, на початку навчального року зі студентами-першокурсниками всіх факультетів проводяться екскурсії, на яких відбувається перше знайомство з університетом та його науковою бібліотекою. Детальніше дізнатися про історичне минуле і сьогодення своєї alma mater та широкий спектр діяльності наукової бібліотеки РДГУ допомагають книги: бібліографічний посібник «Сторінками історії: Рівненський державний гуманітарний університет у книгах та періодичних виданнях (1940–2015)» та монографія «Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (1940–2015)», створені авторським колективом бібліотеки. Формування основ інформаційної культури у студентів здійснюється на заняттях в рамках вивчення навчальної дисципліни «Вступ до фаху». Мета занять – сформувати сукупність знань, вмінь та навичок раціонального використання інформації та інформаційних технологій під час навчання. Проводяться теоретичні та практичні заняття з основ інформаційної культури, на яких студенти знайомляться з правилами користування бібліотекою відповідно до специфіки роботи окремих структурних підрозділів (абонементів, читальних залів, інформаційно-бібліографічного відділу та ін.). Окрім традиційних засобів супроводу цих занять, використовується і відеофільм «Наукова бібліотека РДГУ реалізує ваше право на інформацію», створений авторським колективом бібліотеки. Він підсилює сприйняття відомостей про інформаційні можливості [10]. На цих заняттях студенти знайомляться з ІПС: автоматизованою бібліотечною інформаційною системою «УФД/Бібліотека», електронним каталогом (ЕК),

базами даних, виданнями на електронних носіях. Звертається увага на багатоаспектні можливості пошуку інформації в ЕК за різними параметрами – автором, назвою, роком видання, темою запиту та ін. Це допомагає краще орієнтуватися в пошуку інформації. Студенти вчаться в автоматизованому режимі проводити сортування інформації за певними ознаками, складати списки літератури, які за потребою можна записати на електронні носії чи роздрукувати. Однією з основних складових занять з основ інформаційної культури є знайомство з веб-сайтом (www.library.rshu.edu.ua). Його використання значно розширює інформаційне забезпечення навчального процесу. В більшому обсязі проводяться навчання користувачів з методики збору і засвоєння інформації, з укладання тематичних списків документів з проблем, які їх цікавлять. Студентів старших курсів (бакалаврів, магістрів) бібліотека знайомить з організацією, методологією та інформаційним забезпеченням науково-дослідних робіт. Така інформація надається в рамках вивчення навчальних дисциплін «Основи науково-дослідної роботи», «Методологія і методи наукових досліджень». Відповідно до їх програм, бібліотека надає консультації: як працювати з виданнями різних типів і видів, формувати ДПА наукових досліджень, створювати бібліографічні описи документів, оформляти посилання, складати списки використаних джерел [9].

Формування інформаційної культури студентів, молодих науковців та інших користувачів здійснюється безпосередньо під час виконання їх конкретних запитів, спрямованих на задоволення вимог навчального, наукового, виховного процесів університету. Сюди відносимо адресні, фактографічні, тематичні, уточнюючі довідки, виконані як у картковому, так і в електронному та віртуальному режимах. Дієвим засобом формування інформаційної культури студентів та молодих науковців є такі комплексні заходи, як «Дні аспіран-

та», «Дні магістранта», «Дні кафедр», «Дні факультетів», «Дні інформації» та ін., під час яких надається максимум інформації користувачам (читачам) про фонди, їх склад (у бібліографічному, анотованому і реферованому виглядах), проводяться огляди довідково-бібліографічних та інформаційних видань на допомогу науково-дослідній діяльності, надаються індивідуальні консультації щодо роботи з літературою, її аналітико-синтетичного опрацювання, оформлення списків використаної літератури до наукових робіт, визначаються класифікаційні індекси «Універсальної десятикової класифікації» (УДК) на статті та книги, підготовлені до друку викладачами РДГУ та ін. Систематично здійснюється оперативне інформування в режимі диференційованого забезпечення керівництва (ДЗК) і вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ) в традиційному або віртуальному режимах, згідно із запитом користувачів. У комплексі форм, методів та заходів з формування основ інформаційної культури бібліотека використовує засоби оглядово-аналітичної інформації, яка представлена у формі прес-бібліодайджеста «На допомогу в науковій роботі». Тут зібрані всі необхідні законодавчі, нормативно-правові та методичні матеріали щодо підготовки, написання, оформлення науково-дослідних кваліфікаційних робіт. Враховуючи труднощі студентів і молодих науковців при складанні списків літератури, оформленні посилань до кваліфікаційних наукових робіт, бібліотека підготувала, видала друком та розмістила на власному сайті «Методичні рекомендації з впровадження ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», практичні посібники: «Карткові пошукові системи на допомогу самостійній роботі користувачів» (1-е та 2-ге видання) та «Електронні пошукові системи на допомогу самостійній роботі користувачів». Формуванню інформаційної культури користувачів

(читачів) сприяють і різноманітні за тематикою цикли культурно-просвітницьких та інформаційних заходів, що проводить бібліотека. Цей напрям роботи забезпечує, з одного боку – високий рівень фахової освіти та професійної підготовки майбутніх спеціалістів, а з іншого – виховання гармонійно розвинених, соціально-активних й національно-свідомих особистостей. Тематика заходів планується з урахуванням сучасних суспільних потреб, вимог навчального та наукового процесів університету. Культурно-просвітницька та інформаційна робота систематизується за тематичними циклами: «Університетська освіта», «Науково-педагогічний процес у ЗВО», «Наукові комунікації» та ін. Це дає можливість більш комплексно та поглиблено розкривати широкий спектр навчальних, наукових, культурних та соціально-економічних проблем. Традиційні форми роботи вдосконалюються, узагальнюється набутий досвід, ведеться пошук ефективного впливу на сучасного користувача, при цьому враховується їх суспільна актуальність. В рамках вищеперелічених циклів їх тематична спрямованість знаходить своє відображення в таких формах роботи як інформаційно-консультативні семінари-практикуми, інформаційно-консультативні лекції, навчально-практичні семінари, бібліопанорами, усні журнали, літературні, тематичні вечори тощо. Важливими та корисними для студентів-першокурсників є цикли заходів «Перші кроки у закладі вищої освіти», «Сходінки до професії» та «Наукові зустрічі». В ході їх проведення бібліотека прагне розкрити свої фонди, розповісти про різноманітний спектр інформаційних послуг (традиційних та електронних), надати багато іншої корисної інформації з метою подальшого використання її в навчальному процесі та для самоосвіти. Такі заходи зі студентами-першокурсниками організовуються щороку на кожному факультеті. Пріоритетною є, звичайно, і діяльність, спрямована на розширення і поглиблення знань відповідно до завдань навчально-го процесу та виробничих практик [12]. Формуванню інформаційної культури студентів сприяють і культурно-просвітницькі заходи циклу «Наукові зустрічі». Його основними формами є презентації наукових доробків викладачів Рівненського державного гуманітарного університету. Тут студенти знайомляться з їх новими книгами, більше дізнаються про них як науковців та їх наукові дослідження. Репрезентує бібліотека і власні інформаційно-методичні, бібліографічні, біобібліографічні посібники, інші видання, що розкривають та популяризують фонди бібліотеки, забезпечуючи інформаційний супровід навчального і наукового процесів. Серед таких видань – біобібліографічний посібник «РДГУ в персоналіях. Науковий літопис» (Т. 1 та Т. 2), що знайомить користувачів (читачів) з провідними науковцями, їх працями та ін. Важливе значення у формуванні інформаційної культури користувачів відіграє виставкова діяльність. Систематизовані експозиції документів не лише інформують про склад фонду, але й формують потребу подальшого використання бібліотечних ресурсів. Їх тематика розробляється з урахуванням широкого спектра читацьких запитів, у співвіднесенні із загальними вимогами часу та завданнями навчального і наукового процесів університету. За типовою і видовою ознакою це персональні, жанрові, віртуальні виставки та ін. Найбільший інтерес у студентів викликають аудиторні виставки-перегляди, які організовуються на перших лекціях вивчення навчальних дисциплін і вичерпно інформують їх про навчальну, методичну, довідкову літературу. Нового змісту набула робота по формуванню інформаційної культури користувачів і завдяки новітнім інформаційним технологіям. Впроваджена практика підготовки електронних презентацій, віртуальних книжкових виставок з актуальних питань освіти та культури, що регулярно

розміщуються на сайті наукової бібліотеки РДГУ (www.library.rshu.edu.ua). Форми роботи та тематика заходів різноманітні, але їх головною метою є сприяння підвищенню інформаційної культури користувачів, допомозі у процесі навчання, самоосвіти та самовдосконаленню особистості, що сприймає світ у всьому його розмаїтті й активно в ньому проявляється [12]. Дієвим засобом формування інформаційної культури є рекламно-іміджева діяльність бібліотеки, спрямована на донесення інформації до широкого загалу користувачів (читачів) в університеті та поза його межами про цінність і значення бібліотеки, розкриття складу і змісту її фондів та користь послуг через систему різноманітних рекламно-інформаційних заходів (наочних, усних, друкованих, електронних). Вона допомагає користувачам орієнтуватися у структурних підрозділах бібліотеки (скеровує у який відділ можна звернутися за необхідною інформацією), які бази даних доступні та ін. Для цього створені відповідні буклети, путівники, оголошення. Серед форм і методів реклами – публікації у періодичних виданнях, телевізійні репортажі, відеофільми та ін.

Сьогодні наукова бібліотека РДГУ розвивається як сучасний науково-інформаційний комплекс, що формує документну базу на різних носіях в умовах відкритого доступу до інформації, створює сучасні інформаційні ресурси й надає широкий спектр послуг реальним і віддаленим користувачам, розширює міжбібліотечну взаємодію з метою формування єдиного інформаційно-бібліотечного середовища університету та впевнено інтегрується у світовий інформаційний простір. Актуальним питанням у діяльності бібліотеки є дослідження факторів успішності чи неуспішності її функціонування, тому для їх визначення постійно здійснюються моніторингові дослідження та анкетування. Отримані результати дають можливість визначити подальші перспективи розвитку бібліотеки у напрямі

формування інформаційної культури користувачів.

Весь великий багаторічний досвід з питань формування інформаційної культури користувачів знайшов своє відображення у підготовленому бібліотекою навчальному посібнику «Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід» (1-ше та 2-ге видання). Авторами посібника є: Грипич Світлана Никанорівна – доцент, директор наукової бібліотеки РДГУ та Буравкова Людмила Миколаївна – головний бібліотекар наукової бібліотеки РДГУ.

Перше видання навчального посібника «Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід» [Грипич С. Н. *Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід: навч. посіб.* / С. Н. Грипич, Л. М. Буравкова; М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Наук. б-ка; за заг. ред. С. Н. Грипич. – Рівне: О. Зень, 2017. – 366 с.] було схвально сприйняте студентами та науковцями. Але, зважаючи на нові вимоги часу, виникла потреба у другому виданні цього навчального посібника «Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід» (2-ге вид.) [Грипич С. Н. *Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід: навч. посіб.* / С. Н. Грипич, Л. М. Буравкова; за заг. ред. С. Н. Грипич. – 2-ге вид., допов. – Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. – 344 с.]. Посібник охоплює широкий спектр проблем з теоретичних засад інформаційної культури та практичного досвіду її формування в бібліотеках закладів вищої освіти. У навчальному посібнику висвітлюються питання інформаційної культури, раціонального використання інформаційно-пошукових систем (ІПС), методології та методики проведення наукових досліджень. В ньому подаються відомості про карткові та електронні інформаційно-пошукові системи, алгоритми пошуку та аналітичне опрацювання джерел інформації; розглядається коло проблем, пов'язаних з організацією та методикою науково-дослідної діяльності студентів та молодих науковців, а

також містяться рекомендації щодо оформлення результатів наукової діяльності. Посібник висвітлює досвід роботи наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету, її інформаційні ресурси та сервісні технології.

Навчальний посібник покликаний:

- сформувати у студентів, молодих науковців основи інформаційної культури, а також уявлення про інформаційну компетентність як важливий елемент освіти та розуміння ролі бібліотеки ЗВО – головного центру, що забезпечує інформацією у процесі навчальної, наукової, науково-дослідної та творчо-пошукової діяльності;

- надати користувачам відомості про основні джерела інформації;

- навчити вільно орієнтуватися в ІПС, опанувати методику пошуку інформації, опрацювати її відповідно до поставлених освітніх та наукових завдань;

- надати допомогу правильно організувати самостійну пізнавальну діяльність, активізувати творче мислення, здібності, уміння, навички;

- сприяти підвищенню рівня підготовки науково-дослідних робіт у ЗВО.

Новизною другого видання посібника є доповнення його матеріалами про нові вимоги до оформлення дисертацій; інформацією по оформленню списків використаних джерел у наукових роботах за міжнародними стилями; матеріалами про Універсальну десяткову класифікацію (УДК), Інституційний репозитарій, міжнародну наукометричну базу даних Scopus та ін.

Посібник буде корисним різним категоріям користувачів. Для студентів у посібнику подаються відомості про карткові та електронні інформаційно-пошукові системи, алгоритми пошуку та аналітичне опрацювання джерел інформації. Магістрантам, аспірантам, молодим науковцям корисними будуть питання, пов'язані з організацією та методикою науково-дослід-

ної діяльності та рекомендаціями щодо оформлення її результатів. Навчальний посібник узагальнює відомості, що потребують багатьох або декількох етапів пошуку в численних джерелах інформації (в т. ч. маловідомих та важкодоступних). При підготовці посібника автори керувалися офіційними та нормативними документами Міністерства освіти і науки України (МОН України), що спрямовані на ефективну багатоступеневу підготовку майбутніх фахівців. У ньому використані національні, державні та міждержавні стандарти з питань бібліотечної, бібліографічної та інформаційної діяльності, що чинні в Україні.

Він має чітку структуру та складається з шести основних розділів:

У першому розділі «Теоретико-методологічні та практичні основи інформаційної культури» визначена суть та складові інформаційної культури, висвітлена роль бібліотек закладів вищої освіти у її формуванні на прикладі досвіду роботи наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету. Другий розділ «Бібліотечно-бібліографічні інформаційні ресурси» розкриває поняття інформаційних ресурсів, визначає та дає характеристику основним видам документів, окремо розглядає книгу як вид документу, деталізуючи її апарат. Третій розділ «Інформаційно-пошукові системи» знайомить зі змістом поняття інформаційно-пошукових систем бібліотек ЗВО. У розділі четвертому «Методика пошуку інформації» докладно характеризується стратегія, методика та схеми пошуку інформації з використанням різноманітних ІПС. Розділ п'ятий «Науково-дослідницька діяльність у закладах вищої освіти» розкриває систему організації наукових досліджень студентів та молодих науковців у ЗВО. Подається характеристика різних видів наукових кваліфікаційних робіт, а також методика їх підготовки. У шостому розділі «Аналітичне опрацювання джерел інформації» систематизовано норми, правила та вимоги щодо

текстового та технічного оформлення науково-дослідних робіт (в т. ч. нумерації, таблиць, формул, додатків). Подано правила цитування та посилань на використані джерела, скорочення слів і словосполучень, вимоги до бібліографічного опису джерел та складання списку використаної літератури. До видання включені питання для самоконтролю. Для полегшення роботи з навчальним посібником текстовий матеріал супроводжується схемами, таблицями та додатками. Для правильного розуміння використаних термінів укладено терміноло-

гічний словник. Надаються корисні інтернет-посилання на допомогу науково-дослідній діяльності. У посібнику міститься список аббревіатур, список використаних джерел. Навчальний посібник «Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід» буде корисним студентам, аспірантам, молодим науковцям, викладачам та всім, хто цікавиться питаннями формування інформаційної культури.

Висновки. Отже, вся діяльність наукової бібліотеки РДГУ спрямована на забезпечення індивідуальної самостійної роботи

студентів за допомогою ресурсних та інформаційних технологій, що цілеспрямовано розвиватимуть здатність до подальшої самоосвіти впродовж майбутньої професійної діяльності. Тож формування інформаційної культури молоді є однією з основних умов для виконання цих завдань, на що скеровує свої зусилля наукова бібліотека РДГУ. Бібліотека прагне, щоб у її роботі завжди відчувався дух новітньої доби, що спонукатиме колектив книгозбірні до пошуку нових форм, методів та технологій у роботі.

Список використаної літератури

1. Беззуб І. Бібліотека вищого навчального закладу у формуванні інформаційної культури студента / І. Беззуб // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко, Г. В. Боряк, В. М. Горючий та ін. – Київ : НБУ ім. В. І. Вернадського, 2012. – Вип. 33. – С. 94–105.
2. Галета Я. Інформаційна культура в професійній підготовці майбутнього педагога / Я. Галета // Рідна шк. – 2011. – № 11. – С. 24–27.
3. Гендина Н. І. Информационная культура личности: диагностика, технология формирования : учеб.-метод. пос. Ч. III / Н. І. Гендина, Н. І. Колкова, І. Л. Скипор. – Кемерово : Кемеровская гос. академия культуры и искусств, 1999. – 146 с.
4. Грабар Н. Інформаційні потреби та інформаційна культура в сучасному вимірі / Н. Грабар, Т. Соколовська // Бібл. форум України. – 2014. – № 3. – С. 5–7.
5. Грипич С. Н. Інформатизація сучасного суспільства: стан, проблеми, перспективи / С. Н. Грипич // Філософія. Педагогіка. Суспільство : зб. наук. пр. РДГУ / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; редкол.: Л. М. Шугаєва, І. І. Булига, В. В. Вербець та ін. – Рівне : Вид. О. Зень, 2012. – Вип. 2. – С. 286–297.
6. Грипич С. Н. Інформаційна підтримка наукового та навчального процесу: головні напрями (з досвіду роботи наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету) / С. Н. Грипич // Звітна наукова конференція викладачів, аспірантів, співробітників і студентів РДГУ, 16 берез. 2014 р. : секція «Актуал. проблеми бібліотекозн. і бібліогр.». – Рівне : РДГУ, 2014. – С. 12–17.
7. Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія та розвиток : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горючий, В. І. Попик та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 204 с.
8. Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук – членів МААН ; ред. кол.: В. І. Попик, Л. А. Дубровіна, В. М. Горючий та ін. – Київ : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2014. – 531 с.
9. Наукова бібліотека в інформаційно-освітньому просторі Рівненського державного гуманітарного університету : зб. матеріалів VIII-ї наук.-практ. конф., 28 серп. 2014 р. / уклад.: С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк. – Рівне : РДГУ, 2014. – 80 с.
10. Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету реалізує ваше право на інформацію [Відеозапис] / С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк, М. Т. Себестьянович та ін. – Рівне : РДГУ, 2015. – 1 електрон. опт. диск (DVD). – (Електронна бібліотека).
11. Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету: історія і сьогодення (до 75-річчя заснування) : зб. матеріалів IX-ї наук.-практ. конф., 27 серп. 2015 р. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Наук. б-ка ; уклад.: С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк. – Рівне : РДГУ, 2015. – 67 с.
12. Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (1940–2015) : монографія / за заг. ред. С. Н. Грипич. – Рівне, 2015. – 472 с. – (До 75-річчя заснування).
13. Політова О. А. Інформаційна культура у сучасному освітньому процесі / О. А. Політова // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 листоп. 2011 р. / М-во культури України, ДЗ «Нац. іст. б-ка України», Київ. нац. ун-т культури і мистецтв та ін. ; редкол.: А. В. Скорохатова, В. П. Кисельова, Р. В. Маньковська та ін. – Київ : ВД «Винниченко», 2011. – С. 153–155.
14. Проценко Т. Формування інформаційної культури користувачів / Т. Проценко // Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 3. – С. 34–38.
15. Розвиток наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету: теоретичні аспекти та практичний досвід : зб. матеріалів X-ї наук.-практ. конф., 30 серпня 2016 р. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Наук. б-ка ; уклад.: С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк. – Рівне : РДГУ, 2016. – 57 с.
16. Шлапак Ю. Формування інформаційної культури: особистість як користувач сучасної бібліотеки / Ю. Шлапак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко, Г. В. Боряк, В. М. Горючий та ін. – Київ : НБУ ім. В. І. Вернадського, 2012. – Вип. 33. – С. 148–158.